

Posudek

Adam Vodenka: *Nakladatelství Svoboda v období tzv. normalizace*. Bakalářská práce, strojopis. Ústav světových dějin, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Praha 2008, 42 s.

Práce Adama Vodenky se zabývá činností nakladatelství ÚV KSČ *Svoboda* v období normalizace. Oceňuji nápad autora zpracovat tuto látku. Na druhé straně musím vyslovit zásadní výhrady ke způsobu, jakým k tomuto tématu přistoupil.

Práce podává výčet titulů, které byly v době normalizace ve *Svobodě* vydány, resp. výčet titulů, které byly na počátku normalizace vyřazeny z edičního plánu. U jednotlivých publikovaných knih je uveden i rozsah stran a náklad. Autor dále charakterizuje jednotlivé ediční řady. Za hlavní nedostatek ovšem považuji, že z práce vůbec není zřejmé, jaké byly vlastně zásady ediční politiky a jaké směrnice byly stanoveny pro ediční činnost, tj. jaké texty musely být automaticky vyřazeny, jaké mohly být přijímány po příslušných úpravách a jakým byla naopak dáována přednost. O těchto zásadách se můžeme po přečtení celého textu práce jen domýšlet na základě našich obecných znalostí o cenzurní praxi v období normalizace. Adam Vodenka se této zásadní otázce věnoval jen značně okrajově a nepřímou. Na s. 5 je uvedeno, že další směřování nakladatelství *Svoboda* a jeho personální obsazení bylo předmětem jednání 72. porada sekretariátu ÚV KSČ dne 27. února 1970. V pozn. 7 autor cituje z usnesení této porady, že „sekretariát bere na vědomí plán nakladatelství na rok 1970 [s] tím, že bude dopracován podle připomínek sekretariátu ÚV KSČ.“ To ale znamená, že k nakladatelství *Svoboda* se sekretariát minimálně ještě jednou vrátil. Kde tedy jsou další usnesení sekretariátu ÚV KSČ? Není možné, že by se k nim v někdejší archívu ÚV KSČ (dnešním fondu ÚV KSČ v NA ČR) nezachoval žádný materiál. Autor už ale žádný další pramenný materiál neuvádí.

Autor píše, že podnikový archív *Svobody* je uložen v Národním archívu ČR a není přístupný. Jak tedy lze zjistit zásady ediční politiky uvedeného nakladatelství? Jestliže pramenná základna neumožňuje na tuto otázku odpovědět, měl autor zvážit, zda se do práce na toto téma vůbec pouštět. Je otázka, do jaké míry lze ediční směrnice rekonstruovat jen na základě vydaných knih. Snad by to bylo možné, avšak to by vyžadovalo minimálně částečnou analýzu jejich obsahu a nikoliv jen výčet titulů. Autor si dále nepoložil otázku, do jaké míry text ve vydaných knihách skutečně odpovídá odevzdanému rukopisu (resp. spíše strojopisu), tj. co všechno byli autoři nuceni z textu vypustit a co naopak doplnit a do jaké míry byly „upravovány“ knihy překládaných autorů.

Nedokáží posoudit, zda jsou přehledy vydaných knih, ze kterých autor čerpal, skutečně úplné. Pokud ano, pak je otázka, pro autor z přehledu některé cenné práce vynechal. Uvádí-li např. autor na s. 14 jistě cennou práci Otty Urbana „Kapitalismus a česká společnost“, pak by bylo jistě vhodné uvést i jeho další, dodnes velmi cennou knihu „Česká společnost 1848-1918“, která vyšla rovněž ve *Svobodě* v roce 1982.

Kapitola „Rok 1968 jako téma v produkci nakladatelství Svoboda“ je ve skutečnosti parafrází obsahu knihy Milana Matouše „Fronta bez příměří“ (Svoboda, Praha 1974). Sám autor tvrdí, že ve Svobodě vlastně vyšla kromě „Poučení z krizového vývoje“ o roce 1968 jen tato jediná kniha, takže název kapitoly je poněkud zavádějící. Není mně jasné, proč autor parafrázuje právě Matoušovu knihu, avšak pokud se tak již stalo, měl by se autor pokusit o formulování vlastního názoru na její obsah. Nepokládám za vhodné odbýt tuto záležitost pouhou tázací větou „Co k tomu dodat?“ (s. 32). Připomínám, že Matouš, od roku 1970 zástupce ředitele Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ a od roku 1982 člen-korespondent ČSAV, napsal v roce 1982 ještě podobnou práci o „kontrarevoluci“ v Polsku, kde právě srovnává činnost „ideodiverzních centrál“ v Československu roku 1968 a v Polsku 1980-1981.

Práce nemá závěr, byť v kapitole „Rychlost redakční práce“ se autor pokouší o jakési shrnutí na s. 37: „Základní otázkou pro většinu ostatních nakladatelství bylo, jak vydávat tituly atraktivní pro veřejnost a zachovat zdání politického angažmá (zřejmě má být: politické angažovanosti – pozn. J. R.). Svoboda naopak stála před otázkou, jak se politicky angažovat, a přitom zachovat nikoli pouze zdánlivou, ale co nejskutečnější oblibu co největší části produkce u čtenářů. Hlavním rysem tohoto úsilí byla uzurpace značné části produkce ostatních nakladatelství, pokud jde o beletrii, a vedle toho až nápadná marginalizace čistě politické literatury v tehdejší slova smyslu“. Je možné, že tomu tak skutečně bylo, avšak toto tvrzení autor nijak konkrétně nedokazuje. Výčet čistě politických knih, byť často určených jen úzkému okruhu odborníků a vydávaných v malých nákladech, rozhodně nesvědčí o „marginalizaci čistě politické literatury“ v nakladatelství *Svoboda*. K potvrzení či vyvrácení autorovy teze by bylo třeba analyzovat produkci ostatních ústředních nakladatelství.

Připomínky mám i k formální úpravě celého textu. Jak již bylo řečeno, práce nemá formální závěr, který je pokládán za neodmyslitelnou součást každého odborného textu. Samotný text je místy nepřehledný. Pokládal-li autor např. při analýze Matouškovy knihy za nutné ocitovat na s. 29 heslo „revizionismus“ z Malé československé encyklopedie, a to včetně všech zkratk, pak bylo vhodné odkaz na encyklopedii uvést v poznámkách a nikoliv

přímo v textu. Samotný rozsah práce se jeví pro zpracování tak komplikovaného tématu jako neúměrně malý. (jen 37 stran textu). .

Pramennou základnu nepovažuji za dostatečnou. Autor sice uvádí, že prostudoval fond ÚV KSČ v Národním archívu ČR, ze seznamu odkazů je však zřejmé, že ve skutečnosti prostudoval jen dva spisy. Dále je zřejmé ze seznamu literatury, že autor analyzoval z celé produkce *Svobody* za léta 1970-1989 pouhé tři knihy, což se mně jeví jako málo. Jak už jsem napsal výše, nevím, zda jsou soupisy vydaných knih publikované samotnou *Svobodou* úplné, avšak i kdyby tomu tak bylo, v autorově seznamu literatury chybějí zcela údaje za léta 1985-1989. Na s. 18 přitom autor uvádí knižní tituly vydané v letech 1986-1987. Odkud zná tyto tituly? Ze seznamu literatury to není zřejmé. Bylo by přitom zajímavé vědět, zda v rámci „československé přestavby“ došlo především v letech 1987-1989 k nějakým změnám v ediční praxi. Autor rovněž uvádí na s. 41 v seznamu pramenů, který oproti obvyklému úzu spojil se seznamem literatury a odbornými články v časopisech, Státní ústřední archív (SÚA) místo správného názvu Národní archív České republiky (NA ČR). Zkratku SÚA uvádí i v odkazech, ačkoliv na straně 2 správně hovoří o Národním archívu.

Závěr:

Práce sice rozebírá nesporně zajímavé téma, obsahuje však mnoho věcných i formálních nedostatků a proto doporučuji, aby byla autorovi vrácena k přepracování. V podobě, v jaké mně byla předložena, ji zatím k obhajobě nedoporučuji.

V Praze, 14. května 2009

Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.
Ústav českých dějin FF UK